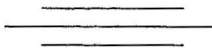

eredetű szaknyelvi szót is a magyar mellett, a szerzők többsége következetesen csak ott használja az idegent, ahol nincs tömör, egyértelmű magyar megfelelőjük. Az előadás világhírűségére jellemző, hogy e sorok frója a könyvből egy-egy részletet felolvasott tizenegy-tizenkét éves tanítványainak, akiknek többsége nemcsak vissza tudta adni kérdésekre az egyszer hallottak lényegét, hanem maguk is mondtak még példákat. Köszönhető ez a világos leírás, magyarázat bizonyára annak is, hogy a szerzők pedagógusjelöltek oktatói is, s a jelölteknek tanáruk stílusa egyúttal példa majdani tanításaikhoz.

Hogy A MAGYAR NYELV KÖNYVÉ-t pedagógiai munkaként is olvastam, használtam, a fentiekén kívül valószínűleg az is oka, hogy készült hozzá MAGYAR NYELVI GYAKORLÓKÖNYV (szerk.: *Hangay Zoltán*), melynek hat és fél száz gyakorlata azonban alig érinti a nyelvhasználatot, sőt annak részét: a nyelvhelyességet sem; megmarad a grammatika gyakoroltatásánál. Kár.

A. Jászó Anna szerkesztette nyelvéleírás az a kézikönyv, amelyet haszonnal forgathat mindenki, akit érdekel anyanyelve, s akinek érdeke, hogy minél alaposabban, a legújabb tudományos felismerésekkel is megerősítse, kiegészítse vagy módosítsa meglévő ismereteit. Ez utóbbiak közül különösen a magyartanároknak lehet mindennapi munkájukban segítségük A MAGYAR NYELV KÖNYVE.

Trezor Kiadó, 1991.

DR. FÖLDES CSABA

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

Lengyel Zsolt: Nyelvelsajátítási és nyelvtanulási formák

A szerző — magánkiadásban megjelent — jegyzetével nyelvszakos főiskolai és egyetemi hallgatók, valamint nyelvtanárok számára kíván indítatásában és tartalmában korszerű kompendiumot rendelkezésre bocsátani.

Kiindulópontként az a felismerés szolgál, hogy napjaink magyarországi nyelvtanulási pedagógiájában még mindig a megtanulási stratégia dominál a megtanulási stratégiával szemben: vagyis pontosabban ismerjük, milyen módszereket alkalmazzon az anya- vagy idegen nyelvet oktató, mint azt, milyen eljárásokkal él maga a nyelvtanuló egy-egy nyelvi jelenség birtokbavételekor. A kötet másik alappillére, hogy a teljes nyelvi kompetencia határait a hagyományosnál tágabban húzza meg, így ideérti

- az anyanyelv orális (hangzós) formájának elsajátítását,
- az anyanyelv írott formájának megtanulását (az írás-olvasás elsajátítását),
- az első idegen nyelv megtanulását.

A fentiekből fakadóan a jegyzet elméleti körvonalazását a főként az angolszász orientált kutatásokban egyre tágabb teret hódító ún. „educational linguistics” nyújtja, amely éppen arra hivatott, hogy a nyelvelsajátítási folyamatok mikéntjére fényt derítsen. Ezen kortárs nyugat-európai és amerikai szakirodalmi forrásokra hivatkozva a szerző tehát az anyanyelv hangzós és írott formájának, valamint az első idegen nyelvnek a birtokbavételét szerves egységként fogja fel. A három területet nem egymásutániségében — ahogy az az esetek többségében kronologikusan következik — dolgozza fel, hanem egyfajta összegző, szintetizáló ábrázolásra törekszik. Ezt úgy igyekszik elérni, hogy néhány centrális jelentőségű fogalmat, tárgyszót kiragadjon, és azok köré csoportosítja a vizsgált három alpontra vonatkozó legfontosabb ismeretanyagot.

A bevezető fejezet után ennek szellemében öt fő témacsoport áll a jegyzet fókuszában. A gondolatsort az „öröklött-szerzeti” dichotómia vizsgálata nyitja. Itt, de a későbbiekben is

különös jelentőséget kap a N. Chomsky nevéhez fűződő generatív transzformációs nyelvtan, pontosabban az annak második, de méginkább harmadik fejlődési szakaszára, változatára, az ún. univerzális grammatikára jellemző „innáta” (7. o.) (nativista) elmélet —, amely a nyelvi alapképességeket velünk születettnek tekinti. A szerző végigkíséri a genetikusan kódolt és a környezeti hatás viszonyát, hiszen mindegyik oldal — bár különböző mértékben — szerepet játszik a hallott, az frott és az idegen nyelv elsajátításában.

A második — terjedelmében rövid — fejezet az adaptációt, az alkalmazkodást elemzi, természetesen megkülönböztetve a szorosan vett, szervi alkalmazkodást a pszichológiai, mentális jellegű adaptációtól.

Egyik központi kérdéskörként az elsajátítási folyamat jelentkezik, két összetevőre: produkcióra (létrehozásra) és a percepcióra (értésre) bontva. Ehhez szervesen kapcsolódik a következő gondolatsor, mely a „Mit tanulunk?” címet viseli. Üdvözlendő, hogy itt a két-, ill. többnyelvűség problémáiról is szó esik. Legbővebb terjedelem — joggal — a „Hibák az elsajátítási folyamatban” témájú fejezetnek jut. Különösen az anyanyelv frott formájára vonatkozó fejtegetések kapnak tág teret, ahol a szerző nem kis részben saját vizsgálatainak eredményeképpen gazdag empirikus anyaggal és elméleti tanulsággal szolgál a témában tájékozódni kívánó olvasó számára. Az idegen nyelvek oktatásához pedig az elméleti összefüggések, hasznos gyakorlati tanácsok megfogalmazására adnak lehetőséget.

Szerencsés, hogy az egyes fejezetekhez közvetlenül csatlakozik az igen gazdag irodalomjegyzék, mely főként modern angol és amerikai publikációkra irányítja a figyelmet, lehetővé téve az adott témakör további elmélyültebb stúdiumát.

Formai apróságként megemlíthető, hogy célszerű lenne a későbbi kiadásokban egységesíteni az irodalmi apparátus rendszerét, mivel a megjelenési hely és a kiadó feltüntetésének sorrendje itt-ott ingadozást mutat. Egyidejűleg a néhány elírás is javítandó, pl. az 59. oldalon *Weigt* szerepel, a hatvanötödiken *Weight*.

A szerző gondolatfűzése, érvelése alapján meggyőző, előadásmódja kellően didaktizált, példái révén általában jól követhető. Megfogalmazásában tömör és precíz, éppen ebből adódóan néhány helyen talán — amennyiben a terjedelmi határok megengedik — érdemes lenne a mondandót még részletesebben, magyarázóbban kifejteni, pl. az elsajátítási folyamat, valamint annak útjai és objektumai vonatkozásában. A gyakorlat oldaláról közelítő olvasó bizonyára hálás lenne az absztraktabb tartalmak bővebb értelmezésért, pl. a betű-graféma-hang-fonéma viszonyánál esetleg nem ártana a táblázathoz némi további interpretáció.

Külön figyelmet érdemel a kötetet záró glosszárium, mely 88 nyelvészeti és nyelvpedagógiai szakkifejezés definícióját és/vagy interpretációját tartalmazza, nagy segítséget nyújtva ezzel a kortárs szakirodalomban kevésbé jártas olvasónak. Az egyes korábbi fejezetekben az értelmezendő terminusokat csillag jelzi. A szójegyzék kétségkívül hasznosságát nem vitatva, szabad legyen néhány elvi és gyakorlati megjegyzést tenni. Nem minden esetben világos, melyek voltak a válogatás elvei, hiszen néhány kifejezés viszonylag ismertnek tekinthető, pl. *célnyelv* (121. o.), *gyakoriság* (124. o.) vagy *kisebbségi nyelv* (127. o.), míg a kompendium több olyan, bizonyára sok tanárjelöltnek gondot okozó megfogalmazást is tartalmaz, mint pl. *cerebrális lateralizáció* (51. o.) vagy *extrapolálás* (50. o.), melyeket a szerző nem definiált. Akadnak fogalompárok, melyeknek a szövegben mindkét tagja előfordul, pl. *ontogenetikus/filogenetikus* (7. o.), de a szójegyzékben csak az egyik szerepel (az *ontogenetikus* — 134. o.). Néhány esetben a glosszárium lényegében a szövegben már megadott magyarázatot ismétli, pl. *anayi beszéd* (20—21., ill. 119. o.), *archifonéma* (38., ill. 119. o.), vagy ha ellenkező nézőpontból tekintjük: már a szövegben, előrehozva is megtalálható az értelmezés. Előfordul, hogy a címszó — a definíció klasszikus logikai-ismeretelméleti szabályai szerint — nincs fogalmilag meghatározva, helyette egyfajta rövid értekezést találunk, pl. „filter: A tanuló nem képes a kapott nyelvi anyag valamennyi részletének elsajátítására, ebben a nyelvi és pszichológiai természetű filterek játsszák a főszerepet” (123. o.).

A kiadvány egészét figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy kiemelendő érdeme a legkorszerűbb nemzetközi szakirodalom kreatív felhasználásában, a magyar olvasó számára történő hozzáférhetővé tételében rejlik. A szerző kötetével újszerű szempontok modern megvilágítását

nyújtja, miközben naprakész ismereteket közvetít, melyek alkalmazhatók, sőt alkalmazandók a magyarországi anya-, nemzetiségi- és idegen nyelv oktatásában egyaránt.

Veszprém, 1993. 138 oldal.

FRISNYÁK TÜNDE

Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola
II. történelem—szociálpedagógia szakos
Eger

Örök utak, örök források

Történelmi kortól és kultúrától függetlenül az emberiség nagy kérdése, hogyan találja meg létének értelmét. A válasz az: egyén akarata szerint változó: lehet aszketizmus, élvezethajhászás, művészi kinyilatkoztatás, de lehet Isten- és emberszeretet is.

Világunkban, ahol annyian tagadják az Alkotó létét is, ahol az ember a legnagyobb értéknek a saját autonómiáját tartja, ahol egymással ellentmondó filozófiák próbálják az élet célját megtalálni — végre gondolatíságában és mondanivalójában átütő erejű munkát tarthatunk kezünkben, mivel az örök értékű mű szép magyar nyelvünkön is olvasható már.

Aquinói Szent Tamás: Előadások a Tízparancsolatról című műve a hívős értelem tiszta fényénél mutatja meg, hogy Isten akarata megfellebbezhetetlen, és azt teljesíteni annyi, mint igazi emberi életet élni. Észrevétlenül plántálja belénk az örök igazságot — azt, hogy sohase feledjük, lényünknek van egy sajátos szférája, melyet akaratumk szerint bármikor teljesen átalakíthatunk: a szívünk.

Legyünk hát érzékenyek e múltból ránköszöntő — de ma éppoly aktuális gondolatokra, majd segítségükkel vértessük fel magunkat a saját és társaink életét is megrontó bűnök ellen. Érezzünk rá, hogy miközben szemünkkel követjük a sorokat, tízszor, százszor többet kap szellemünk. Megindít; szinte képtelenség mechanikusan olvasni, minden megelevenedik, életszerűvé válik, s percenként éljük át a felismerések izgalmas, lázba borító élményét. Ugyanakkor világosan átlátjuk magunk és mások esetleges hibáit, melyeknek talán eddig kevés jelentőséget tulajdonítottunk, s rögtön mellette rátalálunk a megoldásra, a helyes útra is.

Aktív interiorizációnk során a legfontosabb, amit sugall a szerző, hogy Alkotónkat szeretetből féljük, és ne félelemből szeressük.

Parancsokról természetesen csak akkor beszélhetünk, ha két értelmes lény áll egymással szemben: az egyik, aki parancsol, a másik, aki megérti és teljesíteni képes. Jelen esetben Isten létét kell hinnie annak, aki elfogadja a parancsolatokat, akarata az Alkotóéhoz igazítva.

A Tízparancsolat apodiktikus, azaz ellentmondást nem tűrő kijelentéseket, illetve felszólításokat tartalmaz — Ne tedd ezt, ne tedd azt —, ezért sérelmezi vele a mai ember autonóm törekvéseit, pedig ez nem más, mint az örök törvénynek pedagógiai jellegű megfogalmazása. Mert egy gyermek vagy egy egyszerű ember sokkal jobban megérti a tilalmat, mintha valami pozitív dolgot mondanak neki. A pozitívum elfogadásához belátás szükséges, s ez egy magasabb lelki fejlődési fokot feltételez.

Ezek a kijelentések az Őszövetségben hangzottak el, mely tudvalevőleg nem a végleges Isteni szó az emberiséghez, hanem csak előkészítő Krisztusra, ezért az Ő ajkáról hangzott el mindez pozitív formában és még rövidebben: „Szeresd uradat mint Istenedet, és felebarátodat, mint tenmagadat.” Itt már megrajzolt maga az eszmény is. Egy szobrász, hogy elgondolásához hű tökéletes művet hozzon létre, le kell faragnia az oda nem illő felesleges anyagot, mely csak rontaná az összképet. Alkotónknak azért kell „leszednie” rólunk a bűnt, és kell etikai normatívákat megállapítania, mert természetünk rosszrahajlóvá válik. S mivel Ő teremtett bennünket, egyedül Ő mutathatja meg milyen magatartás van összhangban a természetünkkel.